

De geschiedenis begrijpen – Roland van Benthem

Dames en heren, jongens en meisjes,

Vandaag zijn we hier samen.

Op deze plek, die voor ons zo vertrouwd is.

Om stil te staan. Om te herdenken. En misschien nog wel belangrijker: om na te denken.

Want herdenken is niet alleen terugkijken. Herdenken is ook proberen te begrijpen.

De geschiedenis begrijpen

Dit jaar is het thema van de herdenkingen: de geschiedenis begrijpen.

Dat klinkt misschien vanzelfsprekend. Maar dat is het niet.

Want hoe begrijp je iets dat zo groot is? Zo ingrijpend? Zo onvoorstelbaar?

De Tweede Wereldoorlog ligt inmiddels meer dan tachtig jaar achter ons. De mensen die het zelf hebben meegemaakt, zijn er bijna niet meer. Hun verhalen worden stiller. En daarmee groeit onze verantwoordelijkheid om ze levend te houden, om te blijven luisteren — en om te blijven vragen.

Niet alleen door ze te vertellen. Maar ook door ze te willen begrijpen.

Wat gebeurde er toen? Maar misschien nog belangrijker: hoe kon het gebeuren?

We kennen de verhalen van helden. Van verzet. Van moed.

Maar de geschiedenis bestaat ook uit gewone mensen. Mensen zoals u en ik. Die niet wisten wat er zou komen. Die dachten: het zal zo'n vaart niet lopen. Die misschien zwegen. Of wegkeken.

En dan komt die vraag, die steeds terugkeert: wat zou ik doen?

Zou ik opstaan? Zou ik iets zeggen? Of zou ik hopen dat het aan mij voorbijgaat?

Het zijn ongemakkelijke vragen. Maar het zijn wel de vragen die ertoe doen.

Want oorlog en onderdrukking begint vaak niet met grote daden. Het begint klein. Met woorden. Met het aanwijzen van 'de ander'. Met wij en zij.

Wanneer houdt iemand op je buurman te zijn? Wanneer wordt iemand 'de ander'?

Misschien is dat geen moment. Maar een proces. Een glijdende schaal, waar je ongemerkt in mee kunt gaan.

En juist daarom moeten we alert blijven.

Ik weet het antwoord niet. Maar ik weet wel dat het sneller kan gaan dan we denken.

Eemnes

Ook hier in Eemnes is de oorlog dichterbij geweest dan we soms denken.

Op nog geen twintig kilometer van hier lag Kamp Amersfoort. Een plek van honger, angst en onmenselijkheid. Een plek waar duizenden mensen gevangen zaten, en van waaruit velen nooit terugkeerden.

En hier, in onze eigen omgeving, zijn vliegtuigen neergestort. Er staan borden die die verhalen vertellen. Verhalen van jonge mannen, met plannen, met dromen — die hier hun leven verloren.

We staan hier naast het Vrijheidsmonument.

Op de plaquette staan de namen van zij die zijn omgekomen,

De bemanning van vliegtuigen, militairen die niet terug keerden,

Inwoners die in het verzet zaten.

Het zijn plekken waar je even stil van wordt. Waar geschiedenis tastbaar wordt.

En waar je je realiseert: dit gebeurde niet ergens ver weg. Dit gebeurde hier.

Oorlog is van alledag

Als we om ons heen kijken, zien we dat oorlog geen verleden tijd is.

We zien het in Oekraïne. Waar mensen al jaren leven in onzekerheid en geweld.

We zagen het in Israël

We zien het daarna in Gaza. In Iran. In Libanon.

En al die andere plekken op de wereld die het nieuws inmiddels niet meer halen.

We zien het in beelden die dagelijks onze huiskamers binnenkomen. Beelden van angst. Van verlies. Van mensen die, net als wij, gewoon wilden leven.

Oorlog is nooit alleen daar. Oorlog raakt ook hier.

In zorgen. In gesprekken. In de vraag: wat betekent dit voor de toekomst?

Vrijheid

En juist daarom is herdenken vandaag zo belangrijk.

Omdat het ons herinnert aan wat vrijheid is. En misschien nog meer: hoe kwetsbaar vrijheid is.

Vrijheid lijkt vanzelfsprekend.

Zeker voor jongere generaties. Totdat ze er niet meer is.

Dat herdenken zien we ook hier in Eemnes, waar scholen zich inzetten om die geschiedenis levend te houden. Waar kinderen Kamp Amersfoort bezochten. Waar verhalen worden doorgegeven.

En dat is van onschatbare waarde. Want vrijheid moet je blijven uitleggen. Blijven doorgeven. Blijven oefenen, elke dag opnieuw.

Vrijheid is niet alleen iets van toen. Vrijheid is iets van elke dag. Van ons allemaal.

En vrijheid vraagt iets van ons.

Niet alleen grote daden. Maar kleine keuzes.

De eerste keer dat je iets zegt. De eerste keer dat je niet meelacht. De eerste keer dat je opkomt voor iemand anders.

Misschien gewoon op straat. Of online. Of hier, in je eigen omgeving.

Want als we dat nu niet doen, wanneer het nog veilig is — doen we het dan wel als het moeilijk wordt?

Samenleven

We leven in een tijd waarin tegenstellingen soms groter lijken dan wat ons verbindt.

Waarin meningen harder klinken dan begrip. Waarin we soms sneller oordelen dan luisteren.

Maar juist hier ligt misschien wel onze opdracht.

Niet om het altijd eens te zijn. Maar om elkaar te blijven zien.

Als mens. Als buur. Als medeburger.

Ook hier, in een kleine gemeenschap als de onze, begint dat dichtbij.

Een gesprek. Een gebaar. Een beetje meer begrip.

Want een samenleving blijft alleen vrij als we die vrijheid samen dragen.

Hoop

Gelukkig zien we ook iets anders.

We zien jonge mensen die zich inzetten.

Ook hier in Eemnes. Die meedoen aan herdenkingen. Die vragen stellen. Die willen begrijpen. Die het stokje overnemen.

Dat geeft hoop.

Want de generatie die de oorlog meemaakte, heeft ons iets nagelaten.

Geen pasklare antwoorden. Maar wel een opdracht.

Blijf nadenken. Blijf vragen. Blijf niet stil als er gesproken moet worden.

En misschien is dat wel waar het vandaag om gaat.

Niet dat wij precies weten wat wij zouden doen. Maar dat we bereid zijn om die vraag te blijven stellen.

Wat zie ik gebeuren? Wat voel ik daarbij? En... wat doe ik?

Laten we daarom niet alleen denken aan toen.

Maar ook aan nu. En aan morgen.

Aan de wereld waarin wij willen leven. En aan de rol die wij daarin zelf spelen.

Want vrijheid... is nooit af.

Vrijheid... maken we samen.

Dank u wel.